

פרק שלישי

איסור נגיעת ברזל במזבח ושיעור פגיעת האבנים והסיד

זו בלבד שהאדם מרגיש בכך אלא הציפורן אף נכנסת לתוכו.⁴ אם אחת מאבני המזבח נפגמה בשיעור זה - הקרבנות הקרבים על המזבח פסולים.

ד. למעשה, בגלל שאיננו בקיאים בבדיקה זו, יש להחמיר לכתחילה ולפסול גם אבן שהבודק אומר שהוא מרגיש בה פגם כלשהוא (מה שנקרא אצל השוחטים 'הרגש'), גם כשלא ברור אם פגם זה מגיע לכדי חגירת הציפורן. אולם בדיעבד, אם יקטירו קרבנות על מזבח שאחת מאבניו נפסלה בהרגשה - הקרבנות כשרים.⁵

ה. אבן שנפגמה או שנגע בה ברזל לאחר שנבנתה במזבח - אותה האבן פסולה ושאר האבנים כשרות.⁶ כל עוד האבן הפסולה נמצאת במזבח - המזבח אסור בשימוש. לפיכך יש להוציא את האבן הפסולה ולמלא את החלל שהותירה, וכך המזבח חוזר לכשרותו.⁷

ו. ניתן למלאות את החלל שנוצר במזבח לאחר הוצאת האבן הפסולה בטיט או באדמה, ואין חובה למלאות חלל זה דווקא באבן אחרת.

ז. איסור פגיעת המזבח מתייחס לא רק לאבניו אלא אף לטיט או לסיד המזבח. שיעור פגיעת הטיט והסיד שבמזבח הוא טפח.⁸

ח. אם הטיט או הסיד שבמזבח נפגמו, אין המזבח חוזר לכשרותו עד שיתקנו את הפגם וימלאו את החיסרון.

א. אבן שנגע בה ברזל נפסלה לבניין המזבח או הכבש, גם אם נגיעה זו לא הותירה שום פגם ורושם באבן והיא שלמה כברייתה.¹ הבונה את המזבח או הכבש מאבן שנגע בה ברזל - עובר בלאו, ואם היה מזיד - חייב מלקות.²

ב. אבן מאבני המזבח או הכבש שנפגמה באופן פיסוי - פסולה מלשמש לבניין המזבח, ללא קשר לסוג החומר שגורם לפגיעתה.³

ג. שיעור פגיעת אבני המזבח הוא כשיעור פגיעת סכין שחיטה - כחגירת הציפורן, שהוא פגם שכשהציפורן עוברת עליו לא

פגיעת הציפורן: בתמונה נראית אבן שבדיקתה מעלה שהינה פגומה בשיעור הפוסל אותה, זאת לאחר שהציפורן נכנסת לפגם שבאבן.

האבן שהברזל נגע בה, וכן צידד הרב קוק זצ"ל בשו"ת משפט כהן סי' צג-צד. אך למעשה, נראה לענ"ד שיש להקל כדעת הרמב"ם, לאחר שכך פסק גם המנחת חינוך (מצווה מ' אות ה) וכמבואר במכילתא ובמשנה במידות (ג,ד). דוגמא לדין זה מצינו בגמרא (סוכה מח,ב), בסיפור על רגירת הכהן הצדוקי באתרוגים, לאחר שניסך מים על רגליו. האתרוגים פגעו בקרן המזבח ופגמו אותה, ועקב כך המזבח כולו נפסל להקרבת קרבנות עד אשר הנוק תוקן. הגמרא (שם) מספרת שאותו היום סתמו את הפגם במלח, אך המזבח לא חזר בכך לכשרותו, שכן צריך להחליף את האבנים או הסיד הפגומים, ואילו סתימת הקרן במלח נעשתה אך ורק מפני כבודו של המזבח, שלא יראה פגום.

8. חולין יח,א; רמב"ם בית הבחירה ב,יח.

1. דברים כז,ה; מידות ג,ד; רמב"ם בית הבחירה א,טו.

2. רמב"ם שם.

3. מידות שם; רמב"ם שם.

4. חולין יח,א-ב; רמב"ם בית הבחירה א,יד.

5. הרמ"א בהלכות שחיטה כותב (יו"ד יח,ו), שכיון שאין אנו בקיאים היום בבדיקה להבחין בין פגם בשיעור כדי חגירת הציפורן לבין פגם קטן מזה, אזי כל פגם שהבודק מרגיש - פוסל את הסכין. אולם דין זה הוא רק לכתחילה, אך סכין כזו ששחטו בה - אינה מנבלת את הבהמה. לפיכך, גם באשר לבדיקת אבני המזבח, יש להחמיר לפסול אבן בהרגשה בלבד רק לכתחילה, אך בדיעבד, קרבנות שהוקרבו על מזבח שאחת מאבניו נפסלה בהרגשה - כשרים.

6. מכילתא דרשב"י ככב; מידות ג,ד; רמב"ם בית הבחירה א,טז. אמנם, לדעת הגר"א (מידות שם), נגיעת ברזל במזבח פוסלת את כל המזבח, ולא רק את

היום. היתר זה נוהג אך ורק בטיט שאין בו אבני חצץ. אם יש בטיט אבני חצץ, יש איסור נגיעת ברזל באבנים אלו כבשאר אבני המזבח?

ט. איסור נגיעת ברזל במזבח מתייחס אך ורק לאבני המזבח ולא לטיט המדביק את אבניו זו לזו. לפיכך, מותר להכין את טיט המזבח בכלי עבודה שבראשם ברזל, כגון: מעדר, מכוש, וכדו', וכן מותר לערבב את הטיט במערבל בטון העשוי ברזל כנהוג

9. מידות ג,ד; רמב"ם בית הבחירה א,טז. לבירור נרחב של הנושא, ראה שער יסודות ההלכה פרק ג.